

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

MMXIV.

II. ÉVFOLYAM I. SZÁM

KÜLÖNLENYOMAT

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
NEMZETBIZTONSÁGI INTÉZET
BUDAPEST

„Fából vaskarika”, avagy: a magyar katonai államvédelmi szervek 1945 utáni újjászervezésének jogi és szervezeti alapjai⁹³

Dávid Ferenc

Absztrakt

A tanulmány a magyar államvédelmi szervezetrendszer második világháborút követő újjászervezését vizsgálja. A második világháborút követő időszakban a klasszikus feladat-ellátás szempontjából a hírszerző és elhárító szervek integráltak, de a katonai és polgári illetékességi területükön elkülönülten szerepeltek. 1945 után a katonai hírszerző és elhárító szolgálat letéteményese a HM Katona Politikai Osztály volt. A szervezet megalakítását az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény háborús és népellenes bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozómunka igazolta. A jogszabályi alapokon túl már csak egy politikai döntés volt, hogy az egyezmény hivatkozott elveire építve megteremtésük a katonai államvédelem szervezeti alapjait.

Kulcsszavak: államvédelem, állambiztonság, titkosszolgálat-történet

Abstract

„Absurdity”, or: the Legal and Organizational Basis of the Reorganization of Hungarian Military Secret Services after 1945

The study analyzes the reorganization of the Hungarian state security structure after World War II. During the period covered, following their classical task the intelligence and counter-intelligence bodies were integrated, but separated on military and civilian areas of competence. The depositary of military secret services after 1945 was the MoD. Military Political Department. The formation of the organization verified by investigative work on war crimes and crimes against the people of the temporary armistice agreement. Behind the legal bases it was only a political decision to build on the principles of the agreement referred to create the organizational bases of military secret service.

Key words: state defense, state security, secret history of secret services

⁹³ A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

Bevezetés

A magyar államvédelmi szervezetrendszer alapjainak lerakása már a második világháború befejezését megelőző hónapokban megindult. Hazánkban az 1945 és 1950 közötti politikai átmenet időszakában a klasszikus feladatellátás szempontjából a hírszerző és elhárító szervek integráltan, a katonai és polgári illetékességi területükön elkülönülten szerepeltek az államvédelmi intézményrendszerben. A tanulmány által tárgyalt időszakban a Honvédelmi Minisztérium, később Honvédelmi Miniszter Katona Politikai Osztálya (1945), HM Katona Politikai Csoportfőnöksége (1947), majd HM Katona Elhárító Főcsoportfőnöksége (1949) a magyar belpolitikai élet meghatározó mozgóatója és az újjászervező katonai hírszerző és elhárító szolgálat letéteményese volt.

A szervezet tevékenysége során mindvégig érvényesült a szovjet partnerszervek irányítása, míg a Magyar Kommunista Párt (MKP) a katonai államvédelmi szervezet saját belpolitikai célkitűzéseinek megvalósítására használta. Mint országos hatáskörű, katonai államvédelmi szerv, az osztály politikai szerepe mellett ellátta a magyar katonai hírszerzés és (kém-) elhárítás szakfeladatait. A szervezet tényleges működtetésében a kommunista párt és rajta keresztül a megszállt ország ügyeiben illetékes Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEK) elnöki tisztségét betöltő Szovjetunió felsőbb akarata érvényesült.

A HM Katona Politikai Osztály megalakításának szüksége két okra vezethető vissza. Egyrészt a Magyarország által az ideiglenes fegyverszüneti egyezményben vállalt háborús és népellenes bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozómunka. Másrészt a kötelezettségvállalást követően és a kezdeti időszakban a rendőrség és a honvédség között tapasztalt hatásköri súrlódások kiküszöbölése érdekében. A jogszabályi alapokon túl már csak egy politikai döntés és a magyar ügyekben illetékes Szovjetunió támogatása volt szükséges ahhoz, hogy az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény hivatkozott elveire építve – mint „fából vaskarika” – megteremtsek a katonai államvédelmi szervezeti jogi alapjait.

Az újjászervezés jogi alapjai

Nem alap nélkül merülhet fel az olvasóban a kérdés, hogy hogyan fér meg együtt a katonai (és polgári) „titkosszolgálatok”⁹⁴ újjászervezése, illetve a második világháborút követő, az 1945 előtt elkövetett háborús és népellenes bűncselek-

⁹⁴ A „titkosszolgálatok” fogalom nem tudományos igényű meghatározás, inkább a hétköznapi szóhasználatban elterjedt elnevezés, ezért a tanulmány mellőzi használatát.

mények üldözése? A kérdés megválaszolása kettős magyarázattal szolgál. Egyfelől megmutatja azt a kényszerpályát, amelyet a magyar kormányzat követni kényszerült 1945 után. Másfelől érzékelteti azt a szűk mozgásteret, amit a belső és a határokon túl folytatott, különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazása jelenhetett a politikai nyomozó munka során. Hogy a kérdésre adható válasz mögött meghúzódó folyamatokat, és az 1945 utáni katonai (és részben polgári) államvédelmi struktúra sarokpontjait értelmezni tudjuk, szükségesnek tartom megvizsgálni és bemutatni a szervezet kialakítása és feladatszabása mögött meghúzódó érveket.

A második világháború utolsó évében két ország, két kormány, valamint a hadszíntérré vált és még a harcokat követően is elzárt Budapest, míg ez utóbbiak irányítása alatt még több hírszerző és kémelhárító szerv állt hazánkban. Az ország nyugati felében még német-magyar csapatok harcoltak, fokozatosan húzódva vissza az osztrák és délnémet területek irányába. Egyre szűkülő illetékeségi területén a Szálasi-kormány próbálta még húzni hatalmából hátra lévő idejét. A nyugati területvesztéssel szemben és azzal párhuzamosan az ország (dél-)keleti feléből kiindulva mind nagyobb területek kerültek szovjet megszállás alá, majd a harcok nyugatra tolódásával mind több terület kerülhetett vissza a korlátozott szuverenitással bíró magyar joghatóság alá. Ezzel párhuzamosan a szövetséges nagyhatalmak támogatásával egy ideiglenes nemzetgyűlés és a nemzeti kormány állt fel Debrecenben, hogy hazánk a sikertelen kiugrást követően még hadat üzenhessen Németországnak.⁹⁵ Az újjászerveződő magyar állam belpolitikai megosztottságából, a vádaskodásokból és a leendő győztesek által deklarált elvekből egyértelműen következett, hogy a szövetségesek a harcokat követően bíróság elé kívánják állítani mindazokat, akik a háború éveiben felelősséggel bírtak az ország vézskorszakában elkövetett bűnökért, valamint azokat is, akiket már azt megelőzően is politikai felelősség terhelt a háborús szerepvállalásért.

A legyőzött és megszállt ország ideiglenes nemzetgyűlésén az 1944. decemberi megalakulását követően még egyáltalán nem volt napirenden a magyar államvédelmi szervek újjászervezése. Természetesen logikailag sem tűnt valószínűnek, hogy a szovjet csapatok által megszállt magyar területeken realitása lett volna egy – még részben harcban álló – ország csonka felében újjászervezni az államvédelmi szerveket. A magyar katonai elhárító szervek ismételt megjelenését a szükség diktálta és jogi alapjait a háborút követő felelősségre vonások igénye szülte. A debreceni kormányzatnak a harcokat követően meg kellett ítélnie

⁹⁵ GYARMATI György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956. ÁBTL-Rubicon, Budapest, 2011 33., 37-40.*

és el kellett bírálnia azokat a korábbi cselekményeket, amelyek kimeríthették a háborús bűncselekmények tényállási regiszterét és magyar területen, vagy az ország határain kívül, de magyar állampolgárok követtek el.

Fenti elveket a szövetséges hatalmak teheráni konferenciáját megelőző, 1943. október 30-án kelt moszkvai deklaráció négy multilaterális megállapodása foglalta magába. A háborús atrocitásokról szóló nyilatkozat foglalta össze a németek és szövetségeseik által elkövetett háborús bűnöket, valamint a háborút követő felelősségre vonások szükségességét. A dokumentum hivatkozott a németek és szövetségeseik által megszállt területeken elkövetett tömeges visszaélésekre. A jövőre vonatkozóan a szövetséges hatalmak a megkötendő fegyverszünetet ahhoz kötötték, hogy a kinevezett kormányoknak fel kellett kutatni minden felelőst, akiket a háborúskodás kirobbanásáért felelősség terhelt. Kiemelték, hogy a hivatkozott személyek felett a megszállás alól felszabadított országok újonnan alakult bíróságai fognak ítélni, így megteremtette a későbbi kiadatásokhoz szükséges elvi alapokat. A minél szélesebb igazságszolgáltatás érdekében a deklaráció hangsúlyozta a háborús bűntetteket és bűnösöket felsoroló listák összeállításának fontosságát, ami alapján minden állam a saját törvényei szerint büntethette meg az elkövetőket.⁹⁶

A szövetséges hatalmak elvárásainak megfelelően a magyar politikai és katonai szférában is prioritást élvezett a háborús bűnösök bíróság elé állítása. A moszkvai deklaráció elvei épültek be az államközi megállapodások szövegezésébe, amit a Moszkvában 1945. január 20-án megkötött előzetes fegyverszüneti egyezmény is tükrözött.⁹⁷ Ez utóbbi még a harcok befejezését megelőzően megteremtette a jogalapot a debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány számára, hogy újjászerveze a polgári és katonai hírszerző és kémelhárító szolgálatokat. Az egyezmény kimondta, hogy „Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítékezésben e személyek felett.”⁹⁸

Az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény hivatkozott pontja három meghatározó tartalmi elemet foglalt magában. Egyrészt, az aláíró magyar fél kötelezett-

⁹⁶ *Declaration of the Four Nations on General Security, Moszkva, 1943. október 30.*

Link: <http://unterm.un.org/dgaacs/unterm.nsf/> (2013. október 25.)

⁹⁷ BALOGH Sándor: *Magyarország külpolitikája, 1945-1950. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988 18.*

⁹⁸ 1945. évi V. törvény a Moszkvában 1945. évi január hó 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény becikkelyezéséről. 14. pont; Lásd még: GÁL Tivadar (szerk.): *Hatályos jogszabályok gyűjteménye, 1945-1968. (V. kötet) Nemzetközi szerződések összesített szám- és tárgymutató. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970*

séget vállalt a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek büntetőjogi üldözésében. Másrészt, Magyarország a moszkvai deklaráció alapján vállalta, hogy a bűnösöket kiadja azoknak az államoknak, ahol előbbiek a háborús büntetést elkövették. Harmadrészt, az ország maga is szerepet vállalt a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek feletti ítélkezésben. A szovjet megszállás ténye, valamint a keleti országrész csonka létszámú és hatáskörű nemzetgyűlése csak korlátozott végrehajtói hatalommal tudta felruházni az ideiglenes nemzeti kormányt. A korlátozott hatalmi jogosítványok okán a fenti három elv az ideiglenes nemzeti kormányt a népbírászkodás tárgyában 1945. január 25-én kibocsátott miniszterelnöki rendeletében jelent meg.⁹⁹ A jogszabály nem volt törvény, de a különleges jogrend alapján az ideiglenes nemzetgyűlés átmenetileg a rendeletalkotás jogával ruházta fel a végrehajtó hatalom letéteményesét, a miniszterelnököt. A rendelet már 1945. február 5-én hatályba lépett és jogalapot teremtett a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek felkutatására, adatgyűjtésre, letartóztatásukra és az államközi együttműködés lehetőségének megteremtésére. A miniszterelnöki rendelet a népbíróságok tevékenységének időbeli hatályát az esküdtbíróságoknak a törvényhozás útján történő visszaállításáig határozta meg, személyi hatályát kiterjesztették mind a polgári egyénekre, mind a fegyveres erő tagjaira (ideértve a rendőrséget és a csendőrséget is), valamint állampolgárságra való tekintet nélkül a magyar állam területén elfogott, vagy a magyar államnak kiadott személyekre is.¹⁰⁰

Az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény 1945. január 20-i aláírását követő öt napon belül a kormányzat törvényerejű rendeletet alkotott, ami alig egy héttel később hatályba is lépett. A gyors jogalkotási folyamat és az oktrojált kötelezettségek elismerésének eredményeként, valamint a rendelet személyi hatályának átfogó jellege és végrehajtásának vitatható egyértelműsége megalapozta a polgári és katonai hatóságok közötti tapasztalt későbbi súrlódásokat. A miniszterelnöki rendelet első jelentős módosítására és kiegészítésére a magyarországi harcokat követően, 1945. április 27-én került sor és május 1-én léptették hatályba. A rendelet hatálybalépését és gyakorlati alkalmazását követő harmadik hónapban az egyes háborús büntettek elkövetéséhez fűződő joghátrányok, a büntetési nemek és büntetési tételek kiszabását módosította és egészítette ki.¹⁰¹ A miniszterelnöki rendelet és módosítása a jogszabályok mellékleteivel együtt a népbí-

⁹⁹ 81/1945. M.E. számú rendelet a népbírászkodásról.

¹⁰⁰ 81/1945. M.E. számú rendelet 2. §

¹⁰¹ 1440/1945. M.E. számú rendelet a népbírászkodásról szóló 81/1945. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

ráskodásról szóló törvény joganyagát szolgáltatatta.¹⁰² Utóbbiak nem csak a háborút követő igazolási eljárások jogszabályi alapját szolgáltatták, de nemzetközi egyezményekből származtatott és a háborús bűntettekre vonatkozó tényállások egy része napjainkig hatályban maradt a magyar büntető törvénykönyvek joganyagának részeként.¹⁰³

Az ideiglenes fegyverszüneti egyezményből eredő kötelezettségek teljesítésének megvalósítása több lépcsőben történt. Az ideiglenes nemzeti kormány kormányfője, Miklós Béla 1945 februárjában nagy tömeg előtt, a magyar nemzeti függetlenségi front szegedi nagygyűlésén jelentette be, hogy a debreceni székhelyű ideiglenes nemzeti kormány az ideiglenes fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségek betartásával fogják kezelni a bűnösöket és már összeállították a magyar háborús főbűnösök neveit tartalmazó első listát.¹⁰⁴ A politikai rendészeti tevékenység súlypontja a háborús főbűnösök utáni nyomozati tevékenységen túl az utóbbival szoros kapcsolatban álló és az érintettek szélesebb körét érintő igazolási eljárások egyre sürgetőbb feladatára helyeződött. A katonai igazolási eljárások során a honvédelmi tárcának meg kellett határoznia azokat a személyügyi irányelveket, amelyek mentén az igazolásokat intézni kívánta.¹⁰⁵ Az újjászerveződő katonai igazgatás vállára nehezült a mind nagyobb számban szolgálatra jelentkező magyar honvédtisztek igazolási eljárása,¹⁰⁶ valamint az a tény is, hogy az előzetes fegyverszüneti egyezmény értelmében Magyarország legalább nyolc nehéz fegyverrel ellátott hadosztály felállítását vállalta magára, amelyeket még az európai harcok befejezését megelőzően kívántak harcba vetni a németek ellen.¹⁰⁷

Még az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény aláírását megelőzően, az ideiglenes nemzeti kormányzat már 1945. január 10-én intézkedett az új hadsereg

¹⁰² 1945. évi VII. törvény a népbíraskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről.

¹⁰³ A korábban hatályos 1978. évi IV. törvény a büntethetőség [33. § (2) a)] és büntetés elévülése [67. § (4)] és az 165. §-a alatt rendelkezett az egyéb háborús bűntettekről. A hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről megtartotta a korábbi szabályozást és a 158. §-a alatt rendelkezik az egyéb háborús bűntettekről, miszerint „az egyéb háborús bűntettekről és az azok elkövetése esetén kiszabható büntetésekről az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt, az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelettel módosított és kiegészített 81/1945. (II. 5.) ME rendelet rendelkezik.”

¹⁰⁴ Magyar Országos Levéltár (MOL.) XXVI-A-14. 1945. 02. 24. 11. sz.

¹⁰⁵ Hadtörténeti Levéltár (HL.) HM. 1945. Elnökség (Eln.) 26.450

¹⁰⁶ MOL. XXVI-A-14. 1945. 03. 05. 11. sz.

¹⁰⁷ 1945. évi V. törvény 1. a)

felállításáról. Debrecenben még bíztak abban a magyar politikusok, hogy Magyarország fegyveresen is bizonyíthatja elszántságát a németek elleni harcban és az új hadsereg felállításában a keleti területek hadifogolytáboraiiban fogva tartott honvédekre kívántak támaszkodni. A terv megvalósítása feltételezte, hogy egy magyar bizottság összeírja a foglyokat és nyilvántartást készít róluk.¹⁰⁸ Ha a magyar fél terveinek megvalósítását a szovjet hatóságok késleltették is, az újjászerveződő polgári és katonai igazgatási szervek megtették a honvédséghez tartozó katonai és polgári állomány igazolási eljárásának megindításához szükséges első lépéseket.¹⁰⁹ Az eredeti elképzelésekhez képest a magyarországi harcok befejeződéséig kettő, az 1. és 6. honvéd hadosztály került feltöltésre, de az állomány politikai ellenőrzése során, valamint a pótolhatatlan magyar nyelv- és helyismeret okán a szovjet szervek felismerték a magyar katonai politikai nyomozó és (kém-)elhárító szerv hiányát.¹¹⁰

Az ideiglenes fegyverszüneti egyezményben vállalt új magyar haderő felállításának személyi és anyagi (technikai) feltételei megfelelő apparátus és szervezet kiépítését tették szükségessé. A személyi oldalt megfelelő politikai nyomozati és vizsgálati munkát, míg az alakulatok felszerelése megfelelő anyaggyűjtést igényelt. Később a gyakorlatban ez a két tartalmi elem hivatalosan is megjelent mind a polgári, mind katonai politikai nyomozó szervek feladatrendszerében.¹¹¹

A politikai rendészeti tevékenység szervezeti oldala

A politikai nyomozó munka szervezett formában először a belügyi tárca alárendeltségében működő rendőrség keretében vette kezdetét. Az ideiglenes kormányzat már első rendelkezései között, 1945. május 10-én intézkedett a Magyar Királyi Csendőrség feloszlataásáról és a Magyar Államrendőrség megszervezéséről. Az erről szóló rendelet 1945. május 10-én jelent meg a közlönyben¹¹² A belügyi és honvédelmi (kettős) alárendeltségű szervezet feloszlataása a rendőrség illetékességi területének országossá válásához vezetett. A rendvédelmi szerv feladatkörébe került a közbiztonság, az államrendészet (politikai rendészet), a

¹⁰⁸ HL. HM. 1945. Eln. 20.001

¹⁰⁹ HL. HM. 1945. Eln. 20.021

¹¹⁰ SIMONFFY András: *Kompország katonái. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981 435-436.*

¹¹¹ HL. HM. 1945. Eln. 26.450

¹¹² Lásd: 1690/1945. M.E. számú rendelet a csendőrség feloszlataásáról és az államrendőrség megszervezéséről; HL. HM. 1945. Eln. 22.358

rendőri büntetőbíráskodás, a feloszlott csendőrség feladatainak ellátása, valamint a rendőrség hatáskörébe utalt egyéb közigazgatási ügyek intézése. A rendőrség a csendőrség után maradt feladatellátási és illetékességi úrt kellett, hogy kitöltse a rendészeti igazgatás Budapesti és egy Vidéki Főkapitánysága területén.

Az ország megosztottsága és a második világháború utolsó hónapjainak átmeneti információhiánya egy időben párhuzamosságokat eredményezett a politikai és katonai politikai rendészeti szervek megszervezésekor. A tárgyalt időszakban a politikai rendészeti tevékenység ellátása egyidejűleg két vonalon valósult meg. Az újjászerveződő magyar állam debreceni és budapesti hatalmi centrumaiból kiindulva egyidejűleg két, azonos feladatszabású szervezet jött létre. Az átmeneti időszakban polgári vonalon már 1944 decemberétől két Politikai Rendészeti Osztály működött párhuzamosan. Megbízott (önjelölt) vezetőik élvezték mind a szovjetek, mint a MKP támogatását, ezért ideiglenes kompromisszumként vidéken Tömpe András, Budapesten Péter Gábor irányítása alatt látták el a tárgyalt időszak politikai rendészeti tevékenységét.¹¹³ A két szervezet megszervezésénél mind az elnevezés, mind a szervezeti felépítés mintájául a Horthy-kor végi (1944) rendvédelmi szervezetrendszer szolgált.¹¹⁴

A harcokat követő súlyos közbiztonsági állapotok ideje alatt Erdei Ferenc belügyminiszter a szovjet hatóságokkal egyeztetve, a különösen kritikus 1945-ös év átmeneti időszakában alakult polgárőr és rendőri szervek hatáskörét kiterjesztette a szökött katonákra, a katonai ruhába öltözött polgári és egyéb katonai jellegű személyek ellenőrzésére. A rendelkezés értelmében velük szemben a rendőri és más közbiztonsági céllal létesített szervek a még erélyesebben léphettek fel.¹¹⁵ A korabeli eljárásrendnek megfelelően az őrizetbe vett katonai személyeket elviekben kötelesek voltak átadni a helyi katonai parancsnokságnak, de a gyakorlatban a magyar katonai igazgatás összeomlását követően helyettük a rendőrség, vagy a szovjet hatóságok intézkedtek.

A harcokat követően a magyar állam- és közigazgatás részleges újjászervezésének időszakában még egyáltalán nem volt napirenden egy, a honvédelmi tárca keretein belül működő katonai politikai nyomozó szerv, még kevésbé egy klasszikus értelemben vett katonai hírszerző és kémelhárító szerv létrehozása. Önma-

¹¹³ CSEH Gergő Bendegúz: *A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata (1945–1990)*. In: Gyarmati György (szerk.): *A Történeti Hivatal Évkönyve. Történeti Hivatal, Budapest, 1999*

¹¹⁴ KOVÁCS Zoltán András: *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás. Attraktor, Gödöllő, 2009*

¹¹⁵ MOL. XXVI-A-14. 1945. 03. 05. 11. sz.

gában a szolgálat hiánya lett volna létszükség a minisztérium számára, ha a politikai rendészeti szervek túlkapásai nem éreztették volna mind jobban hatásukat a katona személyek között. A kialakult helyzetben különösen a honvéd tisztek érezhették úgy, hogy a rendőrség alárendeltségében működő politikai rendészeti szervek önhatalmúlag, gyakran politikai motivációktól vezérelve jártak el velük szemben. A túlkapások és politikai motivációk hatterében a politikai rendőrség állományának szakmai hiányosságai és a kommunista párt támogatása állt.

Az ideiglenes kormány honvédelmi minisztere, Vörös János a 1945. március 14-én kiadott belső igazításban így írt a visszas állapotokról: „Több jelentésből arról értesültem, hogy a megszervezés alatt álló új államrendőrség egyes tagjai a honvédséggel szemben még nem elég bajtársias és előzékeny magatartást tanúsítanak. (...) Mindenkiel szemben meg kell értetni, hogy a honvédség tisztikara és egy részének múltbani eléggé el nem ítélnélhető viselkedése széleskörű igazolási eljárás alapját képezi és a honvédség ide nem való elemektől való megtisztítása, a honvédség vezetőinek is elsőrendű kötelessége. Ez azonban a honvédség dolga és nem a rendőrségé. (...) Az új Magyarország új honvédsége épp úgy nem azonos a régi honvédséggel, mint ahogy az új demokratikus rendőrség sem azonos a hasonló elnevezésű reakciós elődjével.”¹¹⁶

A honvédtisztek és más katona személyek helyzete ezt követően sem változott. A gyakorlatban a szovjet politikai rendőrség kihasználta a budapesti és vidéki konszolidálatlan állapotokat. A hivatásos tiszteket vagy maga tartoztatta le és tartotta fogságban, vagy – külön magyar katona politikai nyomozó szerv hiányában – a letartóztatottakat a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának adta át. A politikai okból elhurcolt személyeket az osztály székhelyére, az Andrássy út 60-ban, valamint a Mosonyi utcai gyűjtőfogházban, a Csepelen létesített gyűjtőtáborban és a Csengery utcában felállított fogházban tartották fogva.¹¹⁷

A szervezeti oldal párhuzamosságai

A második világháború utolsó hónapjaiban a honvédség kérdése még több szempontból megoldatlan volt. Nem volt tisztázott a magyar hadifoglyok százezreinek a sorsa, a nyugati fegyverletétel után az osztrák és dél-német területeken hadifogságba esett katonák visszatérése és politikai igazolásuk. A honvéd személyek feltételezett létszáma, valamint a kül- és belpolitikai bizalmatlanság megkö-

¹¹⁶ HL. HM. 825. doboz (d.) 1. csomó (cs.) 8. sz. belső (b.) igazítás (ig.)

¹¹⁷ HL. HM. 1945. Eln. 20.015

vetelte a minisztérium alárendeltségében működő katonai elhárító és hírszerző tevékenység beindítását. Még a harcok idején tapasztalt alkalmi kezdeményezéseket követően a feladatot a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében hivatalosan felállított szervezeten keresztül kívánták ellátni. A polgári politikai rendészeti szervekkel való súrlódások és utóbbiak illetéktelen letartóztatásainak kivédésére, de utóbbiak megszervezéséhez hasonló párhuzamosság folytán rövidesen két katonai „titkosszolgálatot” is életre hívtak. Ellentétben a rendőri szervekkel, ahol a duplikálódás ellenére mindkét esetben egyértelmű volt a kommunista kötődés, nem sokkal később ugyanez a párhuzamos tevékenykedő katonai társszervekről már nem volt elmondható.

A megszállt ország kötelezettségei és a származtatott együttműködési kötelezettség értelmében, még a budapesti harcok idején, 1945 januárjában a nyilas bűncselekményeket dokumentáló iratok összegyűjtésére és razziák lefolytatására jött létre egy nyomozó csoport, ami Pesten, az Andrásy út 86-ban¹¹⁸ rendezkedett be. A katonai nyomozócsoport elsősorban az Andrásy út 60-ban működő ún. Hűség házában és a Nyilaskeresztes Párt székházaiban kutatta a visszamaradt bizonyítékokat, tagnyilvántartásokat. Még a közelben folytak a harcok a főváros pesti oldalán, amikor a nyilas párt központi épületének romjai között kutatva gyűjtötték az épen maradt iratokat, kartotékotokat és fokozatosan feltárták az Andrásy út 60. alatt fellelhető dokumentumokat.¹¹⁹ A politikai nyomozások és razziák alkalmával a magyar fél egyértelmű előnye volt a pótolhatatlan nyelv- és helyismeret, amire a szovjet szervnek nem lett volna megfelelő kapacitása.¹²⁰ A csoport a szovjet elhárító szervek alárendeltségében, közös szovjet-magyar egységben látta el feladatát. Tevékenységüket szovjet felhatalmazással a magyar

¹¹⁸ *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBT.L.) A-2126 / 91. 170.; Máshol Andrásy út 36., lásd: GYARAKI Károly: A katonai elhárítás történetéből. Hadtudomány, 1999/1. 106., vagy Andrásy út 26., lásd: MARKÓ György: A miniszter árnyékában. Új tükör, (1988. március 27.) 19.*

¹¹⁹ *ÁBT.L. A-2126 / 91. 170.*

¹²⁰ *A megszállt területek elhárításának feladatellátáshoz a szovjet hatóságok maguk is keresték a politikailag megbízható, vagy szakmailag képzett személyeket. Előbbire Páricsi Ernő, utóbbira dr. Korondi Béla csendőr százados szolgálhat példaként. Később mindketten a HM Katona Politikai Osztályán folytatták pályájukat. Lásd: HL. Tanulmánygyűjtemény (TGy.) 292. d. 3065. (Páricsi Ernő: Visszaemlékezés munkásmozgalmi életemre, 1924-1985.); DÁVID Ferenc: Arcélek a magyar katonai elhárítás történetéből: Korondi (Dergán) Béla György. Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 2012/2. 185-193.*

főváros szovjet városparancsnokának, Csernyisov vezérőrnagy által kiállított igazolványokkal látták el.¹²¹

1945 elején párhuzamosan alakultak meg a kommunisták támogatását élvező politikai rendészeti szervek, amelyek Tömpe András, illetve Péter Gábor vezetése alatt folytatott politikai nyomozati tevékenységét a fővárosban. A Tömpe András által vezetett csoport Budapestre érkezését követően az Andrássy út 60-ban rendezkedett be, majd erőszakkal kivetették a szomszédban székelő katonai konkurenciát.¹²² Ez a magyarázata, hogy az első katonai nyomozó csoport majd néhány hét után megszűnt létezni.¹²³ Ezt követően, de még a HM Katona Politikai Osztály megjelenése előtt, 1945 februárjától létezett egy, a katonai bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozómunka, a tisztekkel szemben lefolytatandó igazolási eljárások, valamint a honvédségi javak felderítésére és gyűjtésére, Vörös János honvédelmi miniszter felhatalmazásával megalakított katonai rendészeti szervezet, a HM 40. osztálya.¹²⁴ Az osztály feladatrendszerében a katona politikai nyilvántartás mellett megjelent a honvédségi anyag gyűjtése, ami az ideiglenes fegyverszüneti egyezményben vállalt nyolc nehéz fegyverzetű gyaloghadosztály felállításával állt kapcsolatban.¹²⁵ A csoport a társszervekhez hasonlóan a szovjet elhárító szervek alárendeltségében, közös szovjet-magyar egységben tevékenykedett.

A HM Katona Politikai Osztály megalakítása

Az „ad hoc” kezdeményezésű és a rövidéletű nyomozócsoport mellett és a budapesti HM 40. osztály megjelenésével egy időben a debreceni székhelyű kormányzat is lépéseket tett a háborús és népellenes nyomozómunka, valamint az igazolási eljárásokhoz szükséges adatgyűjtés megindításához. Budapesten már 1945 februárjának végétől működött a honvédelmi tárca 40. osztálya, de utóbbi-

¹²¹ GYARAKI 106., OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén”. In: *Államvédelem a Rákosi-korszakban*. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000 58-59., MARKÓ 1988 19.

¹²² OKVÁTH 2000 58-59.

¹²³ GYARAKI 1995 106., OKVÁTH 2000 58-59., MARKÓ 1988 19.

¹²⁴ *A szakirodalomban elterjedt a HM 40. osztály elnevezés. A valóságban HM XL. (kém-elhárító) osztály néven szerepelt a korabeli iratokon. Ez utóbbi elnevezést használta Markó György is, lásd: MARKÓ 1988 19.; eredetiben: HL. HM. 852. d. 2. cs. (Törvények 1945-1947)*

¹²⁵ ÁBTL. 4.1. A-2126. / 91. 170.

val párhuzamosan a kommunista pártnak is megvolt a maga katonai rendészeti szervére és vezetőjére vonatkozó elképzelése. A konkurencia megalakulásával egy időben, 1945 februárjában a szovjetek és Rákosi Mátyás személyes támogatásával a párt központi titkársága a katonai bizottsága deklarált vezetőjét, Pálffy (Oesterreicher) Györgyöt¹²⁶ jelölte ki hasonló feladatok ellátására és a szervezőmunka végrehajtására.

A szervezet a SZEB-nek címzett, 1945. március 8-án kelt felterjesztésében a Katonai Főnökség VI. Hadműveleti Csoport alárendeltségében Hadműveleti Nyilvántartó Csoport fedőnéven szerepelt.¹²⁷ A katona politikai rendészeti szervezet és a klasszikus értelemben vett államvédelmi funkció együttes megjelenése logikailag kevésbé tűnt megmagyarázhatónak. A kiterjedt feladatkörrel és szervezeti felépítéssel rendelkező katonapolitikai és hírszerző osztály felállítására vonatkozó kérelmet, ami magába foglalta az elhárítás megszervezését, a honvédelmi miniszter 1945. március 12-én intézte a SZEB elnökéhez: „Kérem szíves jóváhagyását, hogy a Honvédelmi Minisztérium keretében a katonapolitikai, defenzív és offenzív hírszerző osztályt felállíthassam. A szervezet célja a honvédség keretein belül a fasiszta, reakciós tevékenység elleni küzdelem, az ellenséges hírszerzés aktív megakadályozása és a hírszerzés offenzív végrehajtása az ellenség által megszállt területeken. A katonapolitikai és hírszerző osztály tevékenységét szíves jóváhagyásával a megfelelő szovjet szervekkel szoros együttműködésben folytatná. (...)”¹²⁸

A SZEB-nek címzett felterjesztéssel és a szovjetek a támogatását élvezve, megalakult a magyar 2. vkf. osztály utódjának tekinthető, a klasszikusan hírszerző és (kém-)elhárító feladatok ellátására létrehozott HM Katona Politikai Osztály.¹²⁹ A kezdetben kiépült katonapolitikai és kémelhárító tevékenység később egészült ki a hírszerzéssel, így hozva létre a 2. vkf. osztály tényleges utódjának tekinthető osztály elvi szervezési kereteit. A korábban vázolt előzményeket követően, a honvédelmi miniszter hamarabb adott utasítást az úgynevezett katona

¹²⁶ Pálffy (eredetileg Oesterreicher) György 1945 tavaszán még mindkét családnevét együtt, majd később az Oesterreicher nevet elhagyva csak a Pálffyt használta.

¹²⁷ OKVÁTH 2000 59.

¹²⁸ HL. HM. 1945. Eln. 20.269. Az eredeti szöveget a javításokkal, ceruzával elvégzett szórendi változtatások, tagolás figyelembevételével idéztem. Hibásan és részben más tartalommal közölte: EHRENBERGER Róbert (szerk.): A béketábor magyar hadserege. A magyar demokratikus hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai irataiból 1945–1957. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2001

¹²⁹ Megalakítását követő években az osztály tevékenysége és feladatrendszere túlmutatott a 2. vkf. osztály korábbi feladatszabásán.

politikai és defenzív részleg megszervezésére. A szovjetek motivációit nem ismerhetjük a maguk tiszta formájában, de következtethetünk azokra. Feltételezhetően ők sugallhatták – a SZEB-en keresztül – a magyar politikai és katonai vezetésnek, hogy nem volna kifogásuk az ellen, ha a magyar honvédség keretein belül megalakítanák az offenzív hírszerző szolgálatot.¹³⁰ 1945 tavaszán a szervezet területi illetékességét az országnak a német-magyar csapatok által még védett nyugati területeire terjesztették ki.¹³¹

Az osztály elvi feladatszabását és ellátását az 1945 januárjában aláírt előzetes fegyverszüneti egyezmény igazolta. Még háborús viszonyok között felállítás alatt állt az 1., a 6. és a 7. honvéd (gyalog)hadosztály, megkezdődött a háborús bűnösök felkutatása és a honvédségi állomány politikai szűrése,¹³² ezért egyértelműnek tűnhetett, hogy a megalakított osztály egyaránt hatáskörébe vonhatta katonapolitikai és elhárító tevékenységet. A katonapolitikai és elhárító komponenshez csak logikailag illeszkedett a magyar katonai hírszerzés újjászervezése. Ez utóbbit már nem indokolta volna az előzetes fegyverszüneti egyezmény, ezért érdekesek az iratokon alkalmazott későbbi javítások.¹³³

A hírszerzés csak néhány nappal később került be az osztály feladatkörébe és egyáltalán nem indokolták sem nemzetközi szerződésből fakadó kötelezettségek, sem az „ellenség által még megszállt területeken”¹³⁴ zajló hadi események. A részleg megszervezésére vonatkozó kérelmet 1945. március 12-én, a (szovjet) SZEB körökből vett értesülést követően terjesztette fel a miniszterelnök. A kérelem megérkezésekor a szovjet vezetés már tudhatta, hogy a Dunántúl térségé-

¹³⁰ DÁVID Ferenc: *A magyar katonai hírszerzés és elhárítás második világháborút követő megszervezésének körülményei.* *Sereg Szemle* 2012/4. 175-188.

¹³¹ HL. HM. 1945. Eln. 20.269

¹³² HL. HM. 1945. Eln. 122.237 (a fennmaradt iratállomány alapján a hadosztályparancsnokságok -1., 5., 6. honvéd gyaloghadosztályok- „D” tiszti jelentései naponta készültek a HM Katona Politikai Osztály Elhárító alosztályának, de az első iktatott példányok 1945. május 10.-től kezdve jelentek meg)

¹³³ A felterjesztést eredetileg a „Hírszerző osztály felállítása” címmel adták ki, majd utólag egy betoldást alkalmaztak így egészítve ki a tárgy rovatot „Kat. pol. és Hírszerző osztály felállítása”-ra. Lásd: HL. HM. 1945. Eln. 20.269; Pálffy 1945. március eleje óta a katonai elhárítást és ideiglenesen a katonai politikai részleget vezette, majd a felterjesztés értelmében a katonai hírszerzés is az ő alárendeltségébe került. Lásd: HL. HM. 1945. Eln. 20.375

¹³⁴ HL. HM. 1945. Eln. 20.269

ben március elején megindult német ellentámadás kifulladásra. ¹³⁵ A magyar felterjesztést követő napokban, március 16-án már a szovjet haderő indította meg bécsi irányú támadó hadműveletét. A szovjet ellentámadás hatására német-magyar csapatok kiürítették a márciusban elfoglalt területeket. 1945 tavaszán a dunántúli arcvonal összeomlott, máshol távolodóban volt az ország területétől, majd április közepére maga mögött hagyta Magyarország határait. ¹³⁶ A katonai helyzet egyik gyakorlati következménye, hogy a hírszerző részleg a felterjesztést követő harmadik héten elveszítette illetékességi területét. Mindezek ellenére az elképzelés része maradt egy, az osztály keretein belül felállítandó hírszerző alosztály terve. ¹³⁷ Az, hogy a katonai hírszerzés ötlete egyáltalán felmerülhetett a legyőzött ország keleti felében, a feladatellátás tisztán politikai jellegének túlsúlyozásával volt. Elvben a részleg tevékenysége a kölcsönös együttműködés részeként a határon túli nyomozások lefolytatásában merült volna ki.

A csak papíron létező osztály debreceni időszakának néhány hete alatt a 35 éves Pálffy-Oesterreicher egyedül látott hozzá a munkának, hogy megteremtse a szolgálat személyi alapjait és anyagi feltételeit. A kezdeti időszakot a magas fluktuáció és a háborús viszonyok szűkre szabott lehetőségei jellemezték. A hivatásos állományúak közül még nem álltak rendelkezésre azok a tapasztalt törzs- és vezérkari tisztek, akik az elkövetkező években a szervezet egyes alegységeit irányították. A debreceni székhelyű honvédelmi tárca még az osztály elvi kereteinek kialakítása során átköltözött a Siketnéma Intézetbe, ¹³⁸ a Széchenyi utca 60-ba. ¹³⁹ Megalakulását követően a HM Katona Politikai Osztálya – vagy még pontosabban csak maga Pálffy-Oesterreicher György és néhány fő – ugyanoda, a minisztérium Széchenyi utcai épületének I. emelet 38. számú szobájába költözött be. ¹⁴⁰ Az osztály debreceni időszaka csak egy rövid periódus volt a szervezet életében. Az itt töltött néhány hét eseményei nemcsak hiányosan dokumentáltak, de a

¹³⁵ SZABÓ Péter-SZÁMVÉBER Norbert: *A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945.* Püldo Kiadó, Budapest, 2003 179-180.

¹³⁶ RAVASZ István (szerk.): *Magyarország a második világháborúban.* PETIT Real Könyvkiadó, Budapest, 1997

¹³⁷ HL. HM. 1945. Eln. 20.269

¹³⁸ *Az átköltözés a minisztérium egészét érintette, ezért az osztály is követte. Tévedés, hogy a Siketnéma Intézet épülete és katonai államvédelmi szolgálat között bármilyen kapcsolat (lásd: rádiófelderítés) lett volna.*

¹³⁹ HL. HM. 1945. Eln. 20.110

¹⁴⁰ HL. TGY. 295. d. 3098. 14.

nehézségek, a legalapvetőbb feltételek hiányában szinte elvesznek az osztály történetében.¹⁴¹

A szervezet létrejöttének körülményei a debreceni időszakban egy újjászerveződő államigazgatási rendszer kaotikus képét mutatták, ami a katonai szolgálat-életére is kihatott. Létrejött és működésének első emlékei nem adtak magyarázatot arra a kérdésre, hogy jogi értelemben hivatalosan létezett-e HM Katona Politikai Osztály és ezáltal magyar katonai hírszerző és (kém-)elhárító szerve, vagy csak egy politikai akarat és érdek legalizálta? A kérdés felvetése nem véletlen. Fentiek alapján egyértelmű, hogy a katonai szervezet létrejöttének alapjai sem voltak teljesen tisztázottak, ami a tárgyalt időszakban visszatérő problémaként tűnt fel a második világháború befejezését követően. Leszámítva egy, a SZEB-nek küldött felterjesztést, a Szovjetunió és a MKP támogatását, a HM Katona Politikai Osztály felállítására vonatkozó eredeti rendelet keresése lehetetlen feladatnak bizonyult az elkövetkező évek belpolitikai hatalmi harcaiban és kötélhúzásában.¹⁴²

A „külön életet élő” Budapest és a felszabadult, de szovjetek által megszállt vidék között a kezdeti időkben a politikai rendészeti szervek között is területi elkülönültség és töredezettség volt a jellemző. Megalakulását követően, de 1945. március-áprilisában még valós hatalom nélkül a HM Katona Politikai Osztályt a honvédség és a rendőrség közötti súrlódások megszüntetésére, a korábban kifogásolt hatásköri illetékesség hiányának kiküszöbölése érdekében alkalmazták. Az osztály megalakításával elvben hatásköri átfedés alakult ki közte és a HM 40. osztály között, de ez utóbbi a területi elkülönültségük okán a minisztérium budapesti átköltözéséig nem okozott problémát. Mivel a HM Katona Politikai Osztály megalakulását nem hirdették ki a Honvédségi Közlönyben,¹⁴³ Budapest mellett az alakulatoknál és a honvéd kerületeknél¹⁴⁴ is külön elhárítás működött, amelyek 1945 nyaráig fokozatosan tagozódtak be.

Ahogy a katonai műveletek fokozatosan elhagyták Magyarország területét, úgy lett egyre fontosabb a magyar államigazgatásnak, hogy a pár hónapos deb-

¹⁴¹ KORNIS 1988 66.

¹⁴² ÁBTL. 4.1 A – 2126 / 91. 79.

¹⁴³ HL. HM. 1945. Eln. 25.991

¹⁴⁴ *Bár nem szerepeltek a SZEB által hivatalosan elfogadott állománytáblán, az 5. és 6. honvéd kerületi parancsnokságon az új honvédség szervezésének indokával 1945. május 22.-ig létezett önálló elhárító személyzet, de le kellett szerelni őket. A területi katonai (és az alakulatoknál működő) elhárítást pár hónappal később már a HM Katona Politikai Osztály szervezte meg. Lásd: HL. HM. 1945. Eln. 25.931, 25.298, 25.124*

receni időszakát követően birtokba vegye az ostromot átélt fővárost.¹⁴⁵ Az 1945. áprilisi átköltözéssel egy időben a HM 40. osztály még valós ütőerőt képviselt a helyi szovjet parancsnokság alárendeltségében. Létszáma a budapesti őralakulatok felállítása során egy váltásban 40 fő bevethető csapaterő alkalmazását tette volna lehetővé¹⁴⁶ a HM Katona Politikai Osztály alig tucatnyi beosztottjával szemben.¹⁴⁷ A későbbi események és a racionalitás egyértelműen bizonyítja, hogy a budapesti konkurencia felszámolásának kérdése szovjet támogatással és a politika asztalán dőlt el. A kísérlet eredményeként és szovjet segítséggel a budapesti szervezet tagjait le akarták tartóztatni, de ezt – feltehetően Vörös János, Szentgyörgyi Albert és a Szociáldemokrata Párt tagjai – még meg tudták akadályozni egy kompromisszummal.

Az egyezség részeként a szervezetet feloszlatták, vezetőjét letartóztatták, tagjainak egy részét átvették, míg az elnevezés maradt HM Katona Politikai Osztály. A konkurencia felszámolását követően még hónapok kellettek ahhoz, hogy a politikai rendészeti szervekkel is hallgatólagos megállapodás jöjjön létre. Jogi szabályozás hiányában a katonai és polgári feladatmegosztás elvi volt, a gyakorlatban a HM Katona Politikai Osztály hosszú hónapokat töltött azzal, hogy megtalálja a helyét és a ténylegesen az újjászerveződő katonai hírszerző és elhárító szerv letéteményesévé válhasson.

Összegzés

A második világháborút követően szervezeti oldalról létrejöttek azok a politikai rendészeti szervek, amelyek feladatszabása illeszkedett az újjászerveződő magyar állam kötelezettségvállalásaihoz, de az európai harcok utolsó hónapjaiban különböző katonai politikai szervek alakultak, majd tűntek el néhány hónap alatt. A HM Katona Politikai Osztály a háborús és népellenes nyomozómunka, valamint a lefolytatandó igazolási eljárások szükségességét használta ki megalakulásakor, de a folyamat hátterében a MKP vezetése és a Szovjetunió irányítása mellett egyidejűleg láttak hozzá egy katonai államvédelmi szervezeti alapjainak lerakásához.

Az első paradigmaváltásra csak akkor került sor, amikor a feladatrendszer hangsúlyváltásai hatására a háborús és népellenes büntettek utáni nyomozások hátrébb sorolódtak a prioritások között. A katonai működési területen klasszikus

¹⁴⁵ HL. HM. 1945. Eln. 20.593

¹⁴⁶ HL. HM. 1945. Eln. 22.995

¹⁴⁷ HL. TGY. 295. d. 3098. 14., 20.

értelemben vett hírszerzés és (kém-)elhárítás feladatai már a szervezet alapjainak létrejöttkor megjelentek az osztály feladatszabásában. A szükséges feltételek kialakítása már az 1945-ös év nyarától meghatározó volt, ezért viszonylag korán létjogosultságot nyer az a vélemény, hogy hosszú távon a katona politikai szervnek lényegében az elődszerv 2. vkf. osztály országon belül elfoglalt helyét és szerepét kellett átvenni.

Felhasznált források és szakirodalom jegyzéke

Levéltári források

1. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
4.1. A-2126 / 73. Dudás Béla és Kruchina Viktor ügye.
2. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár
HM „Elnöki” és „Általános” iratok 1945-1949.
A HM Szervek 1945-1950. évi iratai
Tanulmánygyűjtemény
3. Magyar Országos Levéltár
XXVI-A-14. Magyar Távirati Iroda iratai

Jogszabályok

1. 1440/1945. M.E. számú rendelet a népbíraskodásról szóló 81/1945. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.
Link: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8214> (2013. 11. 15.)
2. 1690/1945. M.E. számú rendelet a csendőrség feloszlataásáról és az államrendőrség megszervezéséről.
3. 1945. évi V. törvény a Moszkvában az 1945. évi január hó 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény becikkelyzéséről.
Link: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8212> (2013. 11. 15.)
4. 1945. évi VII. törvény a népbíraskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről.
Link: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8214> (2013. 11. 15.)
5. 81/1945. M.E. számú rendelet a népbíraskodásról.
Link: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8214> (2013. 11. 15.)
6. Declaration of the Four Nations on General Security, Moszkva, 1943. október 30. Link: <http://unterm.un.org/dgaacs/unterm.nsf/> (2013. október 25.)
7. GÁL Tivadar (szerk.): Hatályos jogszabályok gyűjteménye, 1945-1968. (V. kötet) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970

Felhasznált irodalom

1. BALOGH Sándor: Magyarország külpolitikája, 1945-1950. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988

2. CSEH Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata (1945–1990). In: Gyarmati György (szerk.): A Történeti Hivatal Évkönyve. Történeti Hivatal, Budapest, 1999
3. DÁVID Ferenc: A magyar katonai hírszerzés és elhárítás második világháborút követő megszervezésének körülményei. Sereg Szemle 2012/4. 175-188.
4. DÁVID Ferenc: Arcélek a magyar katonai elhárítás történetéből: Korondi (Dergán) Béla György. Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 2012/2. 185-193.
5. EHRENBERGER Róbert (szerk.): A béketábor magyar hadserege. A magyar demokratikus hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai irataiból 1945–1957. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2001
6. GYARAKI Károly: A katonai elhárítás történetéből. Hadtudomány, 1999/1.
7. GYARMATI György: A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956. ÁBTL-Rubicon, Budapest, 2011
8. KORNIS Pál: Tanúként jelentkezem. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988
9. KOVÁCS Zoltán András: A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás. Attraktor, Gödöllő, 2009
10. MARKÓ György: A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945-1956. Argumentum, Budapest, 2011
11. MARKÓ György: A miniszter árnyékában. Új tükör, (1988. március 27.)
12. MÜLLER Rolf: Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban. Jaffa, Budapest, 2012
13. OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén”. In: Gyarmati György (szerk.): Államvédelem a Rákosi-korszakban. Történeti Hivatal, Budapest, 2000
14. RAVASZ István (szerk.): Magyarország a második világháborúban. PETIT Real Könyvkiadó, Budapest, 1997
15. SIMONFFY András: Kompország katonái. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981
16. SZABÓ Péter-SZÁMVÉBER Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2003